

ΤΟΜΕΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
*
ΚΑΡΠΑΘΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ - ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ - ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΔΗΜΟΥ ΚΑΡΠΑΘΟΥ
*
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΡΠΑΘΟΥ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΔΡΑ: ΚΑΡΠΑΘΟΣ

ΚΑΡΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Δ' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΑΡΠΑΘΙΑΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
4th INTERNATIONAL CONGRESS OF KARPATHIAN FOLKLORE
(Κάρπαθος, 8-12 Μαΐου 2013)

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Επιστημονική Επιμέλεια
ΜΗΝΑΣ ΑΛ. ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ
Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Με τη συνεργασία
ΠΟΠΗΣ Κ. ΞΑΝΘΑΚΟΥ
Φιλολόγου - Master Λαογραφίας Πανεπιστημίου Αθηνών

ΑΘΗΝΑ 2016

ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΙΑΜΠΟΥ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΡΠΑΘΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Οι Έλληνες μετανάστες στην Αμερική, από τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους στη νέα τους πατρίδα στις αρχές του εικοστού αιώνα, επιδόθηκαν σε εκδοτικές δραστηριότητες. Πληθώρα εντύπων, εφημερων και μη, (εφημερίδες, περιοδικά, λευκώματα, φυλλάδια, αναμνηστικά έντυπα, βιβλία κ.λπ.) εκδόθηκαν στην Αμερική από Έλληνες μετανάστες για τους συμπατριώτες τους. Χαρακτηριστικά, οι ελληνικές κοινότητες της Αμερικής παρουσιάζουν σταθερή παραγωγή βιβλίων και εντύπων, τα οποία στόχο έχουν να εκπαιδεύσουν, ενημερώσουν, αλλά κυρίως ψυχαγωγήσουν τους συντοπίτες τους. Όπως, λοιπόν, οι άλλες ελληνικές κοινότητες της Αμερικής, έτσι και οι Καρπάθιοι έχουν τη δική τους βιβλιοπαραγωγή. Ποια είναι τα έντυπα που εκδίδουν οι Καρπάθιοι μετανάστες στην Αμερική και ποιος είναι ο ρόλος αυτών των εκδόσεων στην τοπική κοινωνία της Διασποράς;

Καρπαθιακή μετανάστευση στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Καρπάθιοι μετανάστες εγκαταστάθηκαν στην Αμερική από τα τέλη του 19ου αιώνα. Σύμφωνα με τον Μανώλη Κασσώτη, «ο πρώτος γνωστός Καρπάθιος μετανάστης στην Αμερική ήταν ο Νικόλαος Μαστροπαναγιώτης από τα Πηγάδια, [... ο οποίος] έφτασε στη Φιλαδέλφεια το 1872 σε ηλικία 32 ετών»¹. Δύο χρόνια αργότερα, το 1875 εγκαταστάθηκε στη Νέα Ορλεάνη ο δεύτερος Καρπάθιος μετανάστης, ο Ιωάννης Λειβαδιώτης από τις Μενετές. Οι δύο αυτοί πρωτοπόροι και οι οικογένειές τους δημιούργησαν σιγά σιγά τις πρώτες Καρπαθιακές παρoικίες στο Charleston, South Carolina και στη Νέα Ορλεάνη. Το 1906 πρέπει να υπήρχαν 135 Καρπάθιοι στην Αμερική².

1. Μανώλης Κασσώτης, *Καρπαθιακή παρουσία στην Αμερική (1872-2012)*, Ρόδος, Αθήνα: Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου, 2012, σ. 80-81.

2. Κασσώτης, *ό.π.*, σ. 103.

Στις αρχές του εικοστού αιώνα οι πρώτοι μετανάστες δούλευαν κυρίως στα ανθρακωρυχεία μέσα σε εξοντωτικές συνθήκες εξαθλίωσης για «το μεροκάματο του τρόμου»³. Άλλοι Καρπάθιοι μετανάστες δούλευαν σε εργοστάσια, εστιατόρια, ιδιωτικές επιχειρήσεις (όπως παντοπωλεία, καφενεία, ζαχαροπλαστεία, κ.λπ.), σε καροτσάκια φαγητού στο δρόμο, σε ταξί, σε τουριστικές επιχειρήσεις κ.ά.⁴ Για να αντιμετωπιστεί η ανεργία και η κοινωνική πίεση που αυτή ασκεί⁵, Καρπάθιοι μετανάστευαν προς διάφορα μέρη του κόσμου. Το μεγαλύτερο μεταναστευτικό ρεύμα ήρθε στην Αμερική μετά το 1965, δηλαδή μετά την άρση του απαγορευτικού μεταναστευτικού νόμου στην Αμερική. Σήμερα οι Καρπάθιοι στην Αμερική ξεπερνούν τις 15.000 και είναι διάσπαρτοι σε περίπου 800 πόλεις της Αμερικής.⁶

Οργανώσεις και Σύλλογοι στις Η.Π.Α.

Η ανάγκη επικοινωνίας με συμπατριώτες τους στην Αμερική αλλά και με την πατρίδα οδήγησε τους μετανάστες να δημιουργήσουν τοπικούς συλλόγους. Οι τοπικοί σύλλογοι είχαν διττό σκοπό. Καταρχήν οι μετανάστες ήθελαν να δείξουν έμπρακτα την αγάπη τους προς την πατρίδα είτε συμβάλλοντας οικονομικά στη λύση των καθημερινών προβλημάτων του νησιού είτε ενημερώνοντας και αφυπνίζοντας τις συνειδήσεις των μεταναστών. Με τις οικονομικές παροχές και τα φιλανθρωπικά έργα τους βοηθήσαν σημαντικά στην ανάπτυξη του νησιού (χτίζοντας εκκλησίες, σχολεία, οδικό δίκτυο, συντηρώντας δασκάλους κ.λπ.). Ο κύριος όμως λόγος δημιουργίας των συλλόγων ήταν η δυνατή επιθυμία των μεταναστών να μεταλαμπαδεύσουν στα παιδιά των επόμενων γενεών την αγάπη τους για το νησί. Οι σύλλογοι οργάνωναν εκδηλώσεις και χοροεσπερίδες, δίνοντας έτσι ευκαιρία σε νεότερους να έρθουν σε επαφή με μεγαλύτερους και να μοιραστούν τις κοινές αξίες της παράδοσης και κληρονομιάς.⁷

Σύμφωνα με τον Μιχαήλ Χιώτη, ο πρώτος Καρπαθιακός σύλλογος με το όνομα «Ο Χρυσόστομος» ιδρύθηκε το 1914 από τους Απεριτίες εγκα-

3. Μανώλης Κασσώτης, Οι Καρπάθιοι στα ανθρακωρυχεία της Αμερικής. *Δωδεκανησιακά Χρονικά* ΚΔ', 2010, σ. 86.

4. Βλ. Μανώλης Κασσώτης, *Καρπαθιακή παρουσία στην Αμερική (1872-2012)*, ό.π., σ. 139-158.

5. Θεοφάνης Μαλκίδης, Οικονομικές και κοινωνικές όψεις της μεταπολεμικής μετανάστευσης από την Κάρπαθο, στο Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης (επιμ.), *Κάρπαθος και Λαογραφία, Γ' Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας, Πρακτικά*, Αθήνα 2008, σ. 725.

6. Κασσώτης, ό.π., σ. 115.

7. Κασσώτης, ό.π., σ. 217-223.

τεστημένους στην πόλη Wheeling στη West Virginia⁸, ο οποίος δυστυχώς εξαιτίας προσωπικών φιλονικιών κράτησε μόνο τρία χρόνια. Σταδιακά δημιουργήθηκαν κι άλλα τοπικά σωματεία από διάφορα χωριά της Καρπάθου. Η μοίρα των περισσοτέρων ήταν να ζήσουν λίγα χρόνια, ελάχιστα από αυτά διατηρήθηκαν για μερικές δεκαετίες. Κάποια σωματεία σταματούσαν τη δράση τους και ξαναϊδρύονταν με άλλο όνομα.

Διαπιστώνει κανείς πληθώρα οργανώσεων και συλλόγων, ίσως παραπάνω από τις πραγματικές ανάγκες των μεταναστών. Για παράδειγμα, κάποια χωριά έχουν δύο οργανώσεις (όπως το χωριό Σπόα έχει τον σύλλογο «Άγιος Γεώργιος Σποϊτών», και την «Ένωση Σπόα Μερτώνα Σποϊτών»), ή άλλα χωριά έχουν ξεχωριστή οργάνωση για τη νεολαία ή για τις γυναίκες. Έτσι από τη δεκαετία του 1930 και μετά δημιουργούνται σωματεία από το Απέρι, από τα Πηγάδια, τη Βολάδα, το Όθος, τις Πυλές, την Αρκάσα, τις Μενετές, το Μεσοχώρι, το Σπόα, την Όλυμπο. Σύμφωνα με τον Μανώλη Κασσώτη το 1986 υπήρχαν 25 οργανώσεις των Καρπαθίων στην Αμερική⁹. Τα ονόματα των καρπαθιακών συλλόγων αναφέρονται χαρακτηριστικά στις «μικρές πατρίδες» των μεταναστών, στους προστάτες αγίους ή σε γεγονότα ιστορικά ή θρησκευτικά για τα οποία είναι περήφανοι. Για παράδειγμα ο σύλλογος των Μενετιατών πήρε το όνομά του «δη Οκτωβρίου 1944» προς τιμή του απελευθερωτικού αγώνα των κατοίκων κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο¹⁰.

Ο έντονος τοπικισμός των συλλόγων δυσχέρανε τις προσπάθειες να ενωθούν σε μια κοινή οργάνωση για την Κάρπαθο. Η πρώτη προσπάθεια των Καρπαθίων μεταναστών να ενωθούν συλλογικά έγινε το 1928 όταν, έχοντας ως πρότυπο την αδελφότητα ΑΧΕΠΑ (ΑΗΕΡΑ, American Hellenic Educational and Progressive Association), ιδρύθηκε ο παγκαρπαθιακός σύλλογος ΚΕΠΑ (Καρπαθιακή Εκπαιδευτική Προοδευτική Αδελφότητα, Karpathian Educational and Progressive Association). Στόχος της οργάνωσης ήταν η οικονομική υποστήριξη διαφόρων έργων για την Κάρπαθο, καθώς και η αφύπνιση των μεταναστών για την απελευθέρωση και ένωση της Καρπάθου με την Ελλάδα. Όμως συνεχείς έριδες των μελών για το ποιο χωριό θα χρηματοδοτηθεί, οδήγησαν στην υποτονικότητα και

8. Μιχαήλ Π. Χιώτης, *Οι Απανταχού της γης Σύλλογοι Απεριτών Καρπαθίων "Ομόνοια" και το κοινοφελές έργο τους*, τ. Α, Αθήνα 2007, σ. 72.

9. Κασσώτης, ό.π., σ. 357-364. Ο Κασσώτης δίνει μια αναλυτική παρουσίαση των διαφόρων τοπικών συλλόγων των Καρπαθίων στην Αμερική (σ. 301-356).

10. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, Καρπαθιακή αποδημία και λαϊκός πολιτισμός, *Δωδεκανησιακά Χρονικά* ΚΔ', 2010, σ. 56-57.

το 1955 στη διάλυση του συλλόγου¹¹. Το μόνο τμήμα της ΚΕΠΑ που διατηρήθηκε και αργότερα αναβίωσε την αδελφότητα ήταν η κοινότητα στο Pittsburgh, την οποία ακολούθησαν οι κοινότητες στο Wheeling και το Tarpon Springs¹².

Το 1969 ιδρύθηκε η Καρπαθιακή Ομοσπονδία (Karpathian Federation), η οποία σκοπό είχε να συνενώσει για άλλη μια φορά όλες τις μικρές τοπικές οργανώσεις. Το 1970 ιδρύθηκε η Καρπαθιακή Ένωση Νέων (KEN). Το 1980, η Ομοσπονδία ίδρυσε το Παγκαρπαθιακό Ίδρυμα (Karpathian Foundation), το οποίο έκτισε το «Καρπάθικο Σπίτι» το 1993 που αποτελεί σήμερα το κέντρο των δραστηριοτήτων των Καρπάθιων μεταναστών στην Αμερική. Έτσι, μετά από μακροχρόνιες προσπάθειες κατάφεραν οι Καρπάθιοι μετανάστες να ενωθούν ξανά και να δημιουργήσουν μια κοινή εστία.

Άλλο επακόλουθο του έντονου τοπικισμού ήταν η αδυναμία συνένωσης των Καρπαθίων σε Δωδεκανησιακή ομοσπονδία. Όπως οι Καρπάθιοι, έτσι και μετανάστες από άλλα νησιά της Δωδεκανήσου (κυρίως από τη Ρόδο και τη Νίσυρο) ίδρυσαν κι αυτοί τις δικές τους οργανώσεις και ασχολήθηκαν με την έκδοση τοπικών εφημερίδων και εντύπων. Ο τοπικισμός, χαρακτηριστικό όλων των τοπικών συλλόγων, εμπόδιζε τις όποιες προσπάθειες έγιναν στις αρχές του 20ού αιώνα για μια παν-δωδεκανησιακή οργάνωση¹³.

Το ενδιαφέρον των συλλόγων για διάφορες εκδόσεις είναι αξιοσημείωτο. Ουσιαστικά οι σύλλογοι ήταν αυτοί που προωθούσαν και προωθούν την κυκλοφορία των εντύπων στις κοινότητές τους. Οι κοινότητες επιδίωκαν την έκδοση εντύπων: Μία εφημερίδα, ένα πανηγυρικό λεύκωμα, ακόμη και μία εφήμερη έκδοση προσέφερε κύρος και αίγλη στην κοινότητα. Για κάποιους διευθυντές και προέδρους σωματείων το έντυπο είναι απόδειξη ισχύος. Με τις εκδόσεις διοχέτευαν τις ηγετικές τους βλέψεις, καθότι πολλοί από τους διευθυντές των σωματείων ήθελαν να παίξουν και το ρόλο του ηγέτη και του καθοδηγητή και να επηρεάσουν συνειδήσεις και νοοτροπίες.

11. Anastasios M. Tamis, «Karpathians in the New World Countries of the Diaspora», στο Μηνιάς Αλ. Αλεξιάδης (επιμ.), *Κάρπαθος και Λαογραφία, Γ' Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας, Πρακτικά*, Αθήνα 2008, σ. 941.

12. Κασσώτης, ό.π., σ. 229.

13. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Ο Δωδεκανησιακός Τύπος 1848-2008. Συμβολή στη νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Δωδεκανήσου*, τόμος τρίτος, Αθήνα 2010, σ. 93-97.

Εφημερίδες

Πολλές ελληνικές κοινότητες της Αμερικής εξέδιδαν τη δική τους εφημερίδα. Περισσότερες από εκατό εφημερίδες και περιοδικά εκδόθηκαν από Έλληνες μετανάστες τον εικοστό αιώνα σε είκοσι εννιά πόλεις της Αμερικής¹⁴. Ο Αμερικανός ιστορικός Thomas Burgess στο βιβλίο του «Greeks in America» έγραψε το 1913 πως «οι Έλληνες αγαπούν πολύ να διαβάσουν εφημερίδα. Αν μπεις στο δωμάτιο ενός Έλληνα για φιλική κουβεντούλα όταν αυτός διαβάζει εφημερίδα, δεν πρέπει να τον ενοχλήσεις αλλά πρέπει να περιμένεις να τελειώσει την ανάγνωσή της. Αυτό δεν είναι αγένεια από τη μεριά του Έλληνα, γιατί ο Έλληνας είναι από τους πιο ευγενικούς των ανθρώπων. Είναι συνήθεια»¹⁵.

Πατέρας της ελληνικής τυπογραφίας στην Αμερική θεωρείται ο Νισσύριος Κωνσταντίνος Φασουλαρίδης, ο οποίος εξέδωσε το 1892 στη Βοστώνη την πρώτη ελληνική εφημερίδα *Νέος Κόσμος* (New World) η οποία έζησε για μερικούς μήνες. Οι δύο μεγάλες εφημερίδες, η *Ατλαντίς* (1894-1973) και ο *Εθνικός Κήρυκας* (1915-σήμερα) κάλυπταν τις αναγνωστικές ανάγκες των μεταναστών στη διάρκεια του εικοστού αιώνα. Ο *Εθνικός Κήρυκας* που συνεχίζεται ως τις μέρες μας εκδίδεται σε δίγλωσση μορφή. Οι πολώσεις της ελληνικής πολιτικής σκηνής μεταφέρθηκαν και στην Αμερική. Οι δύο αυτές εφημερίδες εξέφραζαν τις δύο πολιτικά αντίθετες θέσεις των μεταναστών, η *Ατλαντίδα* υποστήριζε τον βασιλιά ενώ ο *Εθνικός Κήρυκας* τον Βενιζέλο¹⁶.

Οι Καρπάθιοι μετανάστες από πολύ νωρίς επιδόθηκαν στην καλλιέργεια του τύπου. Το 1905 βγαίνει η πρώτη εφημερίδα Καρπαθίων μεταναστών στην Αθήνα με τίτλο *Η Κάρπαθος*. Ίσως μέσω των εφημερίδων οι Καρπάθιοι εξυπηρετούσαν την ανάγκη τους να εκφραστούν υπέρ της ανεξαρτησίας τους και ενάντια στην ξένη κυριαρχία. Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Μελά, η *Κάρπαθος* για τα χρόνια 1905-1910 χαρακτηρίζεται από «εφημεριδογονία» και έχει την πρωτοπορία από όλα τα Δωδεκάνησα στην έκδοση τοπικών εφημερίδων¹⁷.

14. Victor Papacosma, The Greek Press In America. *Journal of the Hellenic Diaspora*, Vol. V, No 4, 1979, σ. 46.

15. Thomas Burgess, 1913. *Greeks in America; an account of their coming, progress, customs, living, and aspirations. With an historical introduction and the stories of some famous American-Greeks*. Boston, Sherman, French & company, σ. 68.

16. Papacosma, ό.π., σ. 51.

17. Κωνσταντίνος Μελάς, *Λαογραφία και Καρπαθιακός Τύπος, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Καρπαθιακής Λαογραφίας* (Κάρπαθος 26-27 Μαρτίου 1994), 1998-2001, σ. 160.

Η πρώτη καρπαθιακή εφημερίδα στην Αμερική εκδίδεται το 1941. Πρόκειται για το επίσημο έντυπο της συλλογικής οργάνωσης ΚΕΠΑ με τίτλο *Η Φωνή της ΚΕΠΑ (The Voice of KEPA)*. Ξεκίνησε στην αρχή σε πολυγραφήμενη μορφή, μετά οι εκδότες κατάφεραν να την εκδώσουν σε έντυπη μορφή μέχρι το 1959, για να συνεχιστεί ξανά σε πολύγραφο μέχρι το 1962 όπου και διεκόπη οριστικά η κυκλοφορία της. Η εφημερίδα αυτή είχε τη μεγαλύτερη κυκλοφορία (1941-1962), ενώ όλες οι υπόλοιπες καρπαθιακές εφημερίδες, όπως άλλωστε οι περισσότερες εφημερίδες των μεταναστών στην Αμερική, δεν επέζησαν πολύ.

Άλλες καρπαθιακές εφημερίδες ήταν η *Ομόνοια* που εκδιδόταν στη Νέα Υόρκη (Α΄ περίοδος 1943-1950, Β΄ περίοδος 1958-1961) στη αρχή κάθε μήνα, μετά κάθε δύο μήνες, ή ενίοτε κάθε τρεις ή τέσσερις μήνες, από την αδελφότητα Απεριτών Καρπάθου¹⁸. Ο εκδότης Κωνσταντίνος Ζαβόλας εξέδιδε την εφημερίδα *Κάρπαθος* στην Ουάσινγκτον (μηνιαία, 1952-1954). Δύο ακόμα καρπαθιακές εφημερίδες εμφανίστηκαν για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα: *Ο Ταχυδρόμος των Μενετών* που είχε εκδοθεί στη Βαλτιμόρη (1958-1959, που όπως δηλώνει και ο τίτλος καλύπτει θέματα που αφορούν στη Μενεδιάτικη παροικία), και η *Καρπαθιακή Ένωση Νέων* (1970, χωρίς συνέχεια)¹⁹. Σήμερα τις ανάγκες των Καρπαθίων της Αμερικής καλύπτουν οι καρπαθιακές εφημερίδες που κυκλοφορούν στην Ελλάδα, όπως για παράδειγμα η *Καρπαθιακή* και *Καρπαθιακή Ηχώ* που εκδίδονται στον Πειραιά.

Οι εφημερίδες δημοσίευαν ειδήσεις από την Αμερική και τους Καρπάθους της Αμερικής, καθώς μετέφεραν και ειδήσεις από το νησί τους την Κάρπαθο. Περιελάμβαναν κοινωνικά θέματα, ανακοινώσεις, ευχές, αλληλογραφία, σκέψεις και γνώμες, ενίοτε και μικρά διηγήματα και ρομάντζα. Ασφαλώς ποτέ δεν έλειπαν οι μαντινάδες.

Ο ανταγωνισμός και οι έριδες μεταξύ των διάφορων τοπικών σωματείων μεταφέρεται και στις εφημερίδες. Χαρακτηριστικά η εφημερίδα *Κάρπαθος* ήταν σε άμεση αντιπαράθεση με την οργάνωση ΚΕΠΑ. Ο εκδότης της Κωνσταντίνος Ζαβόλας, ήταν πρώην μέλος της ΚΕΠΑ, αλλά ύστερα από έντονες αντιπαραθέσεις αποχώρησε και ίδρυσε τη δική του εφημερίδα²⁰, στις στήλες της οποίας διαβάσει κανείς την έντονη δυσανεξία

18. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *ό.π.*, τόμος δεύτερος, σ. 133-134.

19. Είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστούν οι ακριβείς ημερομηνίες έκδοσης των εφημερίδων. Εντοπίζονται μικρές αποκλίσεις σχετικά με την βιωσιμότητά τους στις διάφορες πηγές.

20. Λογοθέτης, *ό.π.*, τόμος δεύτερος, σ. 138.

απέναντι στους υπευθύνους της Καρπαθιακής Οργάνωσης ΚΕΠΑ για διάφορα θέματα, όπως για παράδειγμα κακή διαχείριση των χρημάτων και μη διάθεσή τους για κοινωφελείς σκοπούς. Από την άλλη μεριά *Η Φωνή της ΚΕΠΑ* διετύπωνε ξεκάθαρα το πρόγραμμά της και δεν παρέλειπε να επαναλαμβάνει ότι «Η κατευθυντήριος γραμμή της αρθρογραφίας μας θα είναι πάντοτε η καλλιέργεια της αγάπης και ομονοίας μεταξύ των συμπατριωτών μας, και ιδιαιτέρως μεταξύ των μελών της ΚΕΠΑ, αποφεύγοντες κατά το δυνατόν την ανάμιξίν μας εις τας αναποφεύκτους, δυστυχώς τοπικάς μας διαφοράς και εις προσωπικής φύσεως ζητήματα, ακολουθώντας πάντοτε την μέσην οδόν, την δικαίαν και συμβιβαστικήν λύσιν, απέναντι των διίσταμένων παρατάξεων, χωρίς να έχωμεν προτιμήσεις διά την μίαν πλευράν ή την άλλην.» Επιπλέον η «*Φωνή*» είναι ο ενωτικός σύνδεσμος των αναγνωστών της ... Αυτός νομίζομεν είναι ο προορισμός μιας εφημερίδος, να εξυπηρετεί την αλήθειαν.²¹»

Σταθερή στήλη σε όλες τις εφημερίδες κατέχουν τα κοινωνικά νέα, για παράδειγμα αφίξεις ή αναχωρήσεις μεταναστών, γάμοι, γεννήσεις, βαφτίσεις και θάνατοι, άλλα κοινωνικά γεγονότα όπως συνεδριάσεις, γιορτές και χοροεσπερίδες, εργασιακά νέα των μεταναστών κ.λπ.²² Παρατηρεί κανείς πως αυτού του τύπου η ειδησεογραφία (κουτσομπολίστικη θα έλεγε κανείς) καταλαμβάνει μεγάλο μέρος στις εφημερίδες, ενώ συγκριτικά δεν υπάρχουν αρκετές ειδήσεις για την Αμερική και τον κόσμο γενικότερα. Όπως επίσης λίγες πληροφορίες εντοπίζει κανείς για την Ελλάδα, εκτός από κάποια βασικά πολιτικά και ιστορικά γεγονότα. Συμπερασματικά, οι τοπικές εφημερίδες δεν καλύπτουν το ειδησεογραφικό κενό των μεταναστών, πιο πολύ καλύπτουν τις κοινωνικές ανάγκες για διαπροσωπικές σχέσεις με τους συντοπίτες τους. Προφανώς η εφημερίδα αποτελεί έναν σίγουρο τρόπο μετάδοσης των πρόσφατων προσωπικών πληροφοριών.²³

Επίσης βρίσκουμε λογοτεχνικά κείμενα άγνωστης προέλευσης. Για παράδειγμα στην εφημερίδα *Ομόνοια*, στην πασχαλινή έκδοση του 1957, υπάρχει το έντονα συναισθηματικό κείμενο «Η Παρθένος της Καρύταινας. Μεταξύ ιστορίας και θρύλου» το οποίο διαδραματίζεται στην Αρκα-

21. *Η Φωνή της ΚΕΠΑ*, έτος 15ον, Αριθμός 114, σ. 2.

22. Οι στήλες «Καρπαθιακή Κίνησης» (*Η Φωνή της ΚΕΠΑ*), «Από την ζωή και κίνηση των εν Αμερική Καρπαθίων» (*Ομόνοια*), «Καρπαθιακή Κίνησης εν Αμερική» (*Κάρπαθος*) αναφέρονται αποκλειστικά σε ειδήσεις προσωπικού περιεχομένου.

23. Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς πως το πολιτικό κενό κάλυπταν οι δύο μεγάλες εφημερίδες η *Ατλαντίδα* και ο *Εθνικός Κήρυκας*, που φαίνονται πως έχουν πιο επαγγελματικό χαρακτήρα ως προς την ειδησεογραφία τους.

διά της Πελοποννήσου. Η ιστορία ξετυλίγει τη δραματική ερωτική περιπέτεια ανάμεσα σε μια αρχοντοπούλα και τον νέο που τη σώζει από τους Φράγκους, αλλά ο ίδιος λαβωμένος από τα βέλη του εχθρού πεθαίνει στα χέρια της²⁴. Η ιστορία αυτή θυμίζει τις μελοδραματικές ρομαντικές ιστορίες εκδομένες σε λαϊκές εφημερίδες και λαϊκά περιοδικά. Προφανώς ο συντάκτης της εφημερίδας εντόπισε το κείμενο αυτό κάπου αλλού (άγνωστο πού) και το χρησιμοποίησε στη δική του εφημερίδα.

Περιοδικό *KARPATHOS*

Το μοναδικό καρπαθιακό περιοδικό που εκδόθηκε στην Αμερική ήταν το *KARPATHOS*, το οποίο ξεκίνησε να εκδίδεται το 1978 και παρά τα πολλά οικονομικά προβλήματα συνεχίστηκε μέχρι το 2003. Η έκδοση του περιοδικού χωρίζεται σε δύο περιόδους κατά τις οποίες εκδόθηκαν συνολικά 39 τεύχη. Η πρώτη και μεγαλύτερη περίοδος διήρκεσε από 1η Νοεμβρίου 1978 μέχρι 31 Οκτωβρίου 1993 κατά την οποία κυκλοφόρησαν 31 τεύχη. Μετά από δύο χρόνια διακοπής, οι εκδότες έκαναν τη δεύτερη απόπειρα κυκλοφορίας του περιοδικού, η οποία δεν κράτησε ούτε ένα χρόνο, από την 1η Φεβρουαρίου μέχρι 11 Δεκεμβρίου 1996, με συνολικά τέσσερα τεύχη²⁵. Μετά από αυτήν τη σύντομη δεύτερη περίοδο, τέσσερα ακόμη τεύχη εκδόθηκαν μέχρι το 2003 (το 1998, 2001, 2002, και 2003 αντίστοιχα) όπου και διεκόπη εντελώς η κυκλοφορία του περιοδικού²⁶. Ενώ τα πρώτα τεύχη του περιοδικού ήταν ολιγοσέλιδα με 12 σελίδες, τα τελευταία παρουσιάζουν σημαντική αύξηση περιεχομένου που κάλυπτε μέχρι και τις 92 σελίδες.

Το περιοδικό ήταν το επίσημο όργανο της Καρπαθιακής Ομοσπονδίας, η οποία όπως αναφέρθηκε ιδρύθηκε το 1969. Σύμφωνα με τη συντακτική επιτροπή, «σκοπός του περιοδικού είναι η πληροφόρηση και ενημέρωση πάνω σε ειδήσεις και θέματα που αφορούν την Παγκαρπαθιακή παροικία»²⁷. Οι εκδότες του περιοδικού δεν ήταν επαγγελματίες δημοσιογράφοι με πείρα σε εκδοτικά ζητήματα, παρά με κινητήρια δύναμη το μεράκι και την αγάπη τους προς την πατρίδα εργαζόνταν αφιλοκερδώς με τα ελάχιστα μέσα που διέθεταν για τη σύνταξη, στοιχειοθέτηση και σελιδοποίηση του περιοδικού. Για τα ποικίλης ύλης κείμενα του περιοδικού η συντακτι-

24. *Ομόνοια*, έτος XV, αριθμός 110-11, Νέα Υόρκη, Μάρτιος-Απρίλιος 1957, σ. 7.

25. Λογοθέτης, *ό.π.*, σ. 177.

26. Κασσώτης, 2012, *ό.π.*, σ. 472.

27. *KARPATHOS*, Vol. XIII, No. 29, June 1992, σ. 3.

κή επιτροπή αναζητούσε ανταποκριτές και συνεργάτες σε όλο τον κόσμο. Το περιοδικό είχε μεγάλη κυκλοφορία. Οι συντάκτες του μας πληροφορούν ότι «Το περιοδικό *KARPATHOS* εκδίδεται δύο φορές το χρόνο σε 1.800 περίπου αντίτυπα και στέλνεται δωρεάν σε ισάριθμες περίπου οικογένειες και επιχειρήσεις στις Η.Π.Α., τον Καναδά, την Ελλάδα, την Αυστραλία, καθώς και άλλες χώρες της Ευρώπης και Αφρικής»²⁸. Σύμφωνα με τον Μανώλη Κασσώτη οι αναγνώστες του πρέπει να υπολογίζονται περίπου σε 15.000²⁹. Ο σημαντικός αυτός αριθμός αναγνωστών επιβεβαιώνει το επιχείρημα ότι οι ανάγκες των μεταναστών να επικοινωνούν με συμπατριώτες τους και τη γενέτειρα καλύπτονται μέσα από τις σελίδες των εντύπων των διαφόρων κοινοτήτων τους. Οι αναγνώστες άλλωστε ήταν οι βασικοί οικονομικοί υποστηρικτές του περιοδικού. Η χρηματοδότηση του περιοδικού βασιζόταν σε εθελοντικές εισφορές των αναγνωστών του, κάποιες διαφημίσεις και τις επιδοτήσεις της Ομοσπονδίας Καρπαθιακών Σωματείων Αμερικής.

Το περιοδικό έχει διάφορα λαογραφικά κείμενα (νανουρίσματα, μαντινάδες, μελέτες παντός είδους), ιστορίες και διηγήματα, βιογραφικά, βιβλιοκριτικές, συλλογικά και κοινωνικά νέα, διαφημίσεις, ευθυμογραφήματα. Οι συγγραφείς, επώνυμοι και ανώνυμοι, είναι και από την Αμερική και από την Ελλάδα. Οι μαντινάδες, ελληνικές και αγγλικές, δεν απουσιάζουν από τις σελίδες του περιοδικού.

Σε κάθε τεύχος του περιοδικού δημοσιεύονταν γράμματα των αναγνωστών, τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά. Τα περισσότερα από αυτά εκφράζουν τη χαρά τους για την ύπαρξη του περιοδικού και στηρίζουν τη συντακτική επιτροπή να συνεχίσει το έργο της. Για παράδειγμα, ένας αναγνώστης από τη Βαλτιμόρη γράφει με ενθουσιασμό: «Σας αξίζουν πολλοί έπαινοι και εύχομαι η Παναγία να σας χαρίζει υγεία, ευτυχία και δύναμη, για την ολοκλήρωση του δύσκολου αλλά και ωραίου πατριωτικού έργου σας (Καρπάθικο Σπίτι). Έμεινα και παραμένω συγκινημένος από το περιοδικό *KARPATHOS*. Αποτελεί μια φλέβα χρυσού και αίματος που αναζωογονεί την παροικία και το καρπάθικο στοιχείο γενικότερα. Διατηρεί στενή επαφή μεταξύ μας και σύνδεση με την ιδιαίτερα μας πατρίδα, και προωθεί την διατήρηση των ηθών και εθίμων μας. Χαίρομαι που όλοι σας αγωνίζεστε για αυτόν τον σκοπό. Σας αξίζουν συγχαρητήρια γιατί με κάματε να

28. *KARPATHOS*, Vol. XIV, No. 31, October 1993, σελ. 3.

29. Κασσώτης, *ό.π.*, σ. 471.

αισθάνομαι υπερήφανος που είμαι Καρπάθιος. Σας εσωκλείω την μικρή μου βοήθεια. Μανώλης Κομνηνός, Baltimore, MD.³⁰»

Ελάχιστα είναι τα αρνητικά γράμματα των αναγνωστών. Στο γράμμα ενός αναγνώστη από την Όλυμπο διακρίνουμε την αντιπαλότητα μεταξύ των διαφόρων κοινοτήτων. Ο αναγνώστης με τον προγραμματικό τίτλο «Γιατί μας παραμελείτε; Αδιαφορία του KARPATHOS για την Βόρεια Κάρπαθο!» εκφράζει την πικρία του γιατί οι συντάκτες του περιοδικού παραμελούν τη Βόρεια Κάρπαθο και δεν περιλαμβάνουν άρθρα για το χωριό του, την Όλυμπο. Η συντακτική επιτροπή απαντά στον δυσαρεστημένο αναγνώστη πως τα άρθρα που δημοσιεύει είναι «παγκαρπαθιακού ή γενικού ενδιαφέροντος», με κάποια τοπικά νέα που στέλνουν οι διάφοροι ανταποκριτές του περιοδικού³¹. Γίνεται προσπάθεια, λοιπόν, από τη μεριά του περιοδικού, να εξυπηρετούνται συλλογικοί και όχι τοπικοί σκοποί.

Μπορεί να συμφωνήσει κανείς με τον Μιλτιάδη Λογοθέτη που υποστηρίζει ότι το περιοδικό KARPATHOS «υπήρξε ένα από τα πιο αξιόλογα έντυπα των δωδεκανησιακών παροικιών της Αμερικής, που όχι μόνο λειτούργησε ως συνδετικός και επικοινωνιακός κρίκος ανάμεσα στους Απανταχού Καρπάθιους, αλλά συνέβαλε στην προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς του νησιού και στη διατήρηση της μνήμης των Καρπάθιων που διακρίθηκαν και βοήθησαν τη γενέτειρα πατρίδα»³².

Λευκώματα

Ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος, που αποτελεί σταθερό και αγαπημένο κομμάτι των εκδόσεων των κοινοτήτων και δυστυχώς παραμένει ξεχασμένο από φιλόλογους και βιβλιοκριτικούς, είναι τα λευκώματα. Όλα τα λευκώματα έχουν την εξής χαρακτηριστική δομή, η οποία διατηρείται σταθερή. Στην αρχή υπάρχουν άρθρα ποικίλου περιεχομένου (λαογραφικά, ιστορικά, φιλολογικά, καλλιτεχνικά κ.λπ.), κάποια από τα οποία αποτελούν εξειδικευμένες επιστημονικές έρευνες για συγκεκριμένα ζητήματα. Για τα άρθρα αυτά οι εκάστοτε εκδότες και επιμελητές αναζητούσαν τη συγγραφική συμβολή διαφόρων αρθρογράφων από την Αμερική και την Ελλάδα. Τα περισσότερα λευκώματα είναι δίγλωσσα, με άρθρα γραμμένα στα ελληνικά και αγγλικά. Ενδιαφέρουσες είναι οι διαφορετικές χρήσεις των ελληνικών. Ανάλογα με το περιεχόμενο του άρθρου οι συγγραφείς

30. KARPATHOS, Vol. XIV, No 31, October 1993, σ. 5

31. KARPATHOS, Vol. XIII, No 29, June 1992, σ. 6-7.

32. Λογοθέτης, *ό.π.*, σ. 181.

χρησιμοποιούν καθαρεύουσα ή δημοτική³³.

Στη συνέχεια ακολουθούν αναμνηστικές φωτογραφίες των μελών της κοινότητας. Ο Μιχάλης Μερακλής παρατηρεί ότι οι μετανάστες συνήθως χαμογέλανε στις φωτογραφίες ενώ οι Έλληνες της ίδιας εποχής στέκονταν σοβαροί μπροστά στο φακό. Σύμφωνα με τον Μερακλή, την αγάπη για τη φωτογραφία μας τη δίδαξαν οι μετανάστες: «Στα οικογενειακά άλμπουμ και τα φωτογραφικά αρχεία γενικά των οικογενειών έως το τέλος της μεσοπολεμικής περιόδου το μεγαλύτερο μερίδιο του υλικού κατείχαν οι φωτογραφίες των συγγενών μας στην Αμερική, φωτογραφισμένων μέσα ή έξω από τα σπίτια τους, μπροστά στα αυτοκίνητά τους, στις γιορτές τους κ.λπ. κ.λπ.³⁴». Οι φωτογραφίες στα λευκώματα συχνά συνοδεύονταν από ευχές, σχόλια, ευχαριστήρια ή συλλυπητήρια μηνύματα, μαντινάδες των μεταναστών. Πολλές από τις προσωπικές, οικογενειακές, ή ομαδικές φωτογραφίες που περιέχονται στα λευκώματα δεν εντοπίζονται πουθενά αλλού, είναι οικογενειακά κειμήλια, και κατά συνέπεια αποτελούν σημαντική πηγή οπτικού υλικού.

Τέλος, οι σελίδες των λευκωμάτων γεμίζουν από διαφημίσεις των μελών της κοινότητας. Πρόκειται για ολοσέλιδες καταχωρίσεις με ευχές και συγχαρητήρια για την έκδοση του λευκώματος. Μέσω των διαφημίσεων οι σύλλογοι εξοικονομούσαν έσοδα για να καλύπτουν τις ανάγκες έκδοσης του λευκώματος και το κυριότερο να βοηθούν οικονομικά διεκπεραιώνοντας διάφορα κοινωφελή έργα στις πατρίδες τους. Σημαντικές πληροφορίες μπορεί να σταχυολογήσει ο ερευνητής από αυτές τις συνήθως γυαλιστερές σελίδες των λευκωμάτων. Μαθαίνει κανείς για την ύπαρξη διαφόρων συλλόγων, τα ποικίλα επαγγέλματα και τις ασχολίες των μεταναστών, τη δράση των μελών της κοινότητας, την επαγγελματική εξέλιξη και πνευματική πρόοδο των μεταναστών, την κοινωνική ζωή τους τόσο στη συγκεκριμένη κοινότητα όσο και στην καινούρια τους πατρίδα, την Αμερική. Κατά συνέπεια, τα λευκώματα αποτελούν αξιόλογη πηγή για τη μελέτη της οικογενειακής ιστορίας και της ιστορίας της κοινότητας.

Το πρώτο καρπαθιακό λεύκωμα εκδόθηκε το 1934 από την παν-

33. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, στο «Πανηγυρικών Λεύκωμα Συλλόγου Μενετιανών Καρπάθου Αμερικής, η 5η Οκτωβρίου 1944» εκδομένο το 1971, ο ίδιος συγγραφέας γράφει στη δημοτική όταν αναφέρεται σε έναν λαϊκό τραγουδιστή, αλλά στην καθαρεύουσα όταν γράφει για την ιστορία των Μενετών. Βλέπε Μιχάλης Μερακλής, «Λευκώματα Καρπαθίων μεταναστών». Στο Μηνιάς Αλ. Αλεξιάδης (επιμ.), *Κάρπαθος και Λαογραφία, Β' Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας*, (Κάρπαθος 26-29 Σεπτεμβρίου 2001), Πρακτικά, Αθήνα 2003, σ. 408.

34. Μερακλής, *ό.π.*, σ. 410.

καρπαθιακή οργάνωση ΚΕΠΑ³⁵, το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα και το πρώτο καρπαθιακό έντυπο στην Αμερική³⁶! Η ΚΕΠΑ εξέδωσε τα περισσότερα λευκώματα, κάποια από τα οποία έφταναν τις 380 σελίδες. Τη δεκαετία του 1940 τυπώθηκαν λευκώματα και από άλλες οργανώσεις. Ο σύλλογος Οθειτών «Όμηρος» εξέδωσε δύο λευκώματα το 1943 και το 1947³⁷. Το δεύτερο του 1947 αποτελεί κοινή σύμπραξη των συλλόγων Οθειτών Αμερικής «Όμηρος» και Νοτίου Αφρικής «Επισκοπή». Οι προσπάθειες του συλλόγου των Οθειτών να επικοινωνούν και συνεργάζονται με τους συντοπίτες τους σε όλον τον κόσμο φαίνεται και από τον εμβληματικό τίτλο στο οπισθόφυλλο του λευκώματος: «Εν τη ενώσει η δύναμις (united we stand)»³⁸.

Από τη δεκαετία του 1970 και εξής εκδίδονται όλο και περισσότερα αναμνηστικά λευκώματα από διάφορους συλλόγους. Το 1971 εκδίδεται το «Πανηγυρικών Λεύκωμα Συλλόγου Μενετιατών Καρπάθου Αμερικής, η 5η Οκτωβρίου 1944» για τα 50 χρόνια του συλλόγου, το οποίο όπως πληροφορούν οι εκδότες αποτελεί και το πρώτο λεύκωμα από την ίδρυση του συλλόγου τους³⁹. Η ένωση Σπωιτών Αμερικής «Άγιος Γεώργιος» εξέδωσε το πρώτο της λεύκωμα το 1975 και το δεύτερο ακολούθησε μερικά χρόνια αργότερα το 1981⁴⁰.

Το 1981 η Καρπαθιακή Ένωση Νέων Αμερικής (ΚΕΝ) οργάνωσε έκθεση για την πολιτισμική κληρονομιά της Καρπάθου στο New Jersey. Η έκθεση αφορούσε στην ιστορία, τον λαϊκό πολιτισμό, την καρπαθιακή διασπορά, την τοπογεωγραφία του νησιού και τους επιστήμονές του. Ο συνοδευτικός κατάλογος που εκδόθηκε με τίτλο *Cultural Heritage of Karpathos*, έχει τη μορφή και τα περιεχόμενα ενός λευκώματος. Περιέχει άρθρα μόνο στα αγγλικά για την ιστορία και λαογραφία της Καρπάθου, καθώς και για την καρπαθιακή παροικία στην Αμερική⁴¹.

Πανηγυρικά λευκώματα εξέδωσαν και άλλοι σύλλογοι, όπως πανηγυρικές ήταν και οι χοροεσπερίδες τους. Το 1982 ο σύλλογος Βωλαδιωτών

35. Κασσώτης, ό.π. 473. Βλέπε και Λογοθέτης, ό.π., τόμος δεύτερος, σ. 132-133.

36. Όπως αναφέρθηκε, το επόμενο έντυπο η εφημερίδα *Η Φωνή της ΚΕΠΑ* ξεκινά να τυπώνεται το 1941.

37. Κασσώτης, ό.π., σ. 472.

38. *Souvenir Album published jointly by the Karpathian-Otheton Educational Society of America «Homer» and the Otheton Association «Episkopi» of S. Rhodesia, Africa, 1947.*

39. Μερακλής, ό.π., σ. 406.

40. Λογοθέτης, ό.π., σ. 173-175.

41. *Cultural Heritage of Karpathos. Exhibition, December 26-27, 1981. Meadowlands stadium club. East Rutherford, New Jersey.* Βλέπε και Κασσώτης, ό.π., σ. 292-296.

«Άγιοι Ανάργυροι» και ο σύλλογος Απεριτών «Η Ομόνοια» εξέδωσαν λευκώματα για τα πενήντάχρονα των συλλόγων τους⁴².

Η μοίρα των λευκωμάτων τα καταδίκασε να είναι εφήμερα, με συνέπεια να μη γνωρίζουμε ακριβώς πόσα και ποια έχουν δημοσιευτεί. Ωστόσο, τα δύο επόμενα λευκώματα διαφέρουν από όλα τα προηγούμενα γιατί είναι τα μόνα που έχουν βιβλιογραφικό αριθμό από τη βιβλιοθήκη του Κογκρέσου (Library of Congress Catalog Card Number). Το πρώτο είναι το πολυτελές λεύκωμα *Karpathian Heritage* που κυκλοφόρησε το 1978 από την Καρπαθιακή Ομοσπονδία. Το πολυσέλιδο αυτό λεύκωμα (σύνολο 452 σελίδες) απαρτίζεται από τέσσερα μέρη: Το πρώτο μέρος αναφέρεται στην καρπαθιακή κοινότητα της Αμερικής, το δεύτερο στην ιστορία και λογοτεχνία της Καρπάθου, το τρίτο μέρος περιλαμβάνει βιογραφίες και προσωπικά μηνύματα διαφόρων δωρητών, και το τελευταίο τέταρτο μέρος είναι αφιερωμένο στη μνήμη αποθανόντων συγγενών και φίλων⁴³.

Το δεύτερο καταλογογραφημένο λεύκωμα είναι το δίτομο *Potidaion of Karpathos Island. Historical and Cultural Visitation* που κυκλοφόρησε το 1991 από την εταιρεία «Ποσειδώνας» των Πηγαδιωτών. Επιθυμία των εκδοτών ήταν το πανηγυρικό αυτό λεύκωμα, το πρώτο από την ίδρυση του συλλόγου τους, «[όπως] ξεφύγει από τα καθιερωμένα και το μεγαλύτερο μέρος των σελίδων του αφιερωθεί στην ιστορία και γενικά στις πνευματικές και πολιτιστικές παραδόσεις των Πηγαδιών και της παροικίας μας στην Αμερική»⁴⁴. Οι εκδότες χώρισαν το λεύκωμα σε δύο τόμους: Ο πρώτος τόμος αποτελείται από άρθρα με ιστορικό, λαογραφικό και λογοτεχνικό ενδιαφέρον, ενώ ο δεύτερος τόμος περιέχει αποκλειστικά και μόνο διαφημίσεις και ευχές των Καρπαθίων μεταναστών. Σύμφωνα με τους εκδότες «Το παρόν λεύκωμα είναι αφιερωμένο στη Βαγγελίστρα μας, την προστάτιδά μας εδώ στην ξενιτιά για να φανερώσει την αγάπη μας και σεβασμό μας προς αυτήν, ως επίσης και για την συμβολή του συλλόγου μας, των μελών αυτού και όλων των Καρπαθίων της Αμερικής για την ανοικοδόμησή της»⁴⁵.

42. Λογοθέτης, ό.π., σ. 192-194.

43. *Karpathian Heritage. Federation of Karpathian Societies of America, Inc., New York, 1978.* Βλέπε και βιβλιοκριτική του λευκώματος από τον Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, στο *Καρπαθιακά Μελέται*, τόμος πρώτος, Αθήνα 1979, σ. 377-380.

44. *Potidaion of Karpathos Island. Historical and Cultural Visitation, Poseidon Benevolent Society of Karpathos, Inc., New York 1991. Volume I, σ. 13.*

45. *Potidaion*, ό.π., Volume II, σ. 4. Σύμφωνα με τον Κασσώτη, οι εισπράξεις από το λεύκωμα του Ποσειδώνα προσφέρθηκαν για την ανοικοδόμηση του ναού της Βαγγελίστρας (βλ. Κασσώτης, ό.π., σ. 474).

Τα δύο προαναφερθέντα λευκώματα, το *Carpathian Heritage* και το διτομο *POTIDAION* έχουν σχεδόν τους ίδιους προλόγους (σε κάποια σημεία και αυτολεξεί): έναν στην αγγλική γλώσσα που αναφέρεται στην ιστορία της νήσου Καρπάθου, κι έναν δεύτερο στην ελληνική όπου εκτίθενται οι προθέσεις των εκδοτών. Προφανώς αυτό οφείλεται στο ότι λίγο ως πολύ οι ίδιοι άνθρωποι ήταν μέλη και των δύο συντακτικών επιτροπών. Επίσης και τα δύο είναι τα πρώτα από την ίδρυση των συλλόγων τους, και χαρακτηριστικά, επιδιώκουν να «ξεφύγουν από τα καθιερωμένα».

Ποικίλες δημοσιεύσεις Καρπαθίων μεταναστών

Καρπάθιοι μετανάστες συμμετείχαν εκδοτικά είτε με άρθρα είτε με διαφημίσεις και σε άλλα περιοδικά μη Καρπαθιακής προέλευσης. Ο ξακουστός μαντιναδόρος Νίκος Διάκος (1940-23 Δεκεμβρίου 2011) διατηρούσε σταθερή στήλη στο περιοδικό *Εστιατώρ*, περιοδικό των Ελλήνων εστιατόρων της Αμερικής. Ο Νίκος Διάκος, από το Μεσοχώρι Καρπάθου, είχε ταβέρνα ντάνιερ στη νέα του πατρίδα, το New Jersey της ανατολικής ακτής της Αμερικής. Παρόλο που δεν είχε επισκεφτεί την πατρίδα του την Κάρπαθο για 33 ολόκληρα χρόνια αφότου έφυγε, εξακολουθούσε να γράφει και να αφηγείται μαντινάδες με εξαιρετικό ταλέντο έτσι όπως τις έμαθε μικρό παιδί από τη μητέρα του και τον πατέρα του. Οι μαντινάδες του διαπραγματεύονται θέματα τόσο ιστορικά όσο και επίκαιρα, εξυμνούν τις χαρές και τις λύπες της ζωής, αναφέρονται σε προσωπικά βιώματα και ιδιωτικές αναμνήσεις, τιμούν διάφορους συντοπίτες του. Είναι αδιαμφισβήτητος ο ατράνταχτος ρόλος της παράδοσης στην έμπνευσή του, έτσι όπως η παράδοση μολιάζεται με τις εμπειρίες της καινούριας ζωής⁴⁶.

Τέλος, έχουμε άρθρα και βιβλία γενικότερου ενδιαφέροντος από Καρπαθίους μετανάστες στην Αμερική, οι οποίοι ασχολούνται με την ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού τους. Αξίζει να αναφερθεί ο πολυγραφώτατος Μανώλης Κασσώτης, ο οποίος παρουσιάζει τεράστιο συγγραφικό και ερευνητικό έργο⁴⁷. Άρθρα του βρίσκονται σε πολλά από τα παραπάνω έντυπα της Αμερικής (εφημερίδες, λευκώματα και περιοδικά), μια και ο

46. Στις 14 Οκτωβρίου 2011 η Καρπαθιακή Ομοσπονδία τίμησε τον Νικόλαο Διάκο για την προσφορά του στην ετήσια χοροεσπερίδα τους όπου του απονεμήθηκαν τιμητικές πλακέτες και οργανώθηκε καρπάθιο γλέντι (βλ. Κασσώτης, *ό.π.*, σ. 392-397).

47. Ας αναφέρω ενδεικτικά το βιβλίο *Ιωάννα Αλεξιάδη. Μια Καρπαθιά στα ξένα*. Ρόδος 2004. Πρόκειται για ύμνο στη ζωή μιας Καρπαθιάς δεύτερης γενιάς που δραστηριοποιήθηκε πολύ στην Αμερική. Επίσης πολυτιμότεο είναι το πρόσφατο έργο του *Καρπαθιακή Παρουσία στην Αμερική*, *ό.π.*

Κασσώτης ήταν μέλος σε πολλές από τις προηγούμενες εκδοτικές ομάδες της Αμερικής.

“Sweet Thoughts of Home”: Αναζήτηση της πατρίδας στις εκδόσεις των μεταναστών

“KARPATHOS” you are mailed to us
wherever your children roam
we turn pages lovingly
and have sweet thoughts of home.

[...]

Oft' for a feeling moment
were there or so it seems
for when we read the “KARPATHOS”
we live out all our dreams⁴⁸.

Με αυτήν τη μαντινάδα στα αγγλικά μια Καρπαθιά στον Καναδά εκφράζει την ευγνωμοσύνη της στους συντάκτες του περιοδικού *KARPATHOS* για την έκδοση του περιοδικού. Για τη συντάκτρια του γράμματος το περιοδικό των μεταναστών της φέρνει γλυκές αναμνήσεις από την πατρίδα («sweet thoughts of home») και μέσα από το περιοδικό μπορεί να ζήσει τα όνειρά της («we live out all our dreams»).

Οι εκδόσεις των Καρπαθίων της Αμερικής προσφέρουν πεδίο δημιουργίας, έμπνευσης και έκφρασης για πολλούς μετανάστες. Το υλικό αυτό βρήκε από λαογραφικές, ιστορικές, κοινωνικές και λογοτεχνικές αναφορές, οι οποίες συντηρούν και ενδυναμώνουν τις σχέσεις των Καρπαθίων μεταναστών με την πατρίδα. Αποτελούν τη «γλυκιά σκέψη της πατρίδας», το συνδετικό κρίκο με τη γενέτειρά τους την Κάρπαθο. Κατά συνέπεια, όλες οι εκδόσεις των μεταναστών αποτελούν εξαιρετική πηγή για τη μελέτη της τοπικής κοινωνίας στη Διασπορά καθώς και των σχέσεών της με την Ελλάδα.

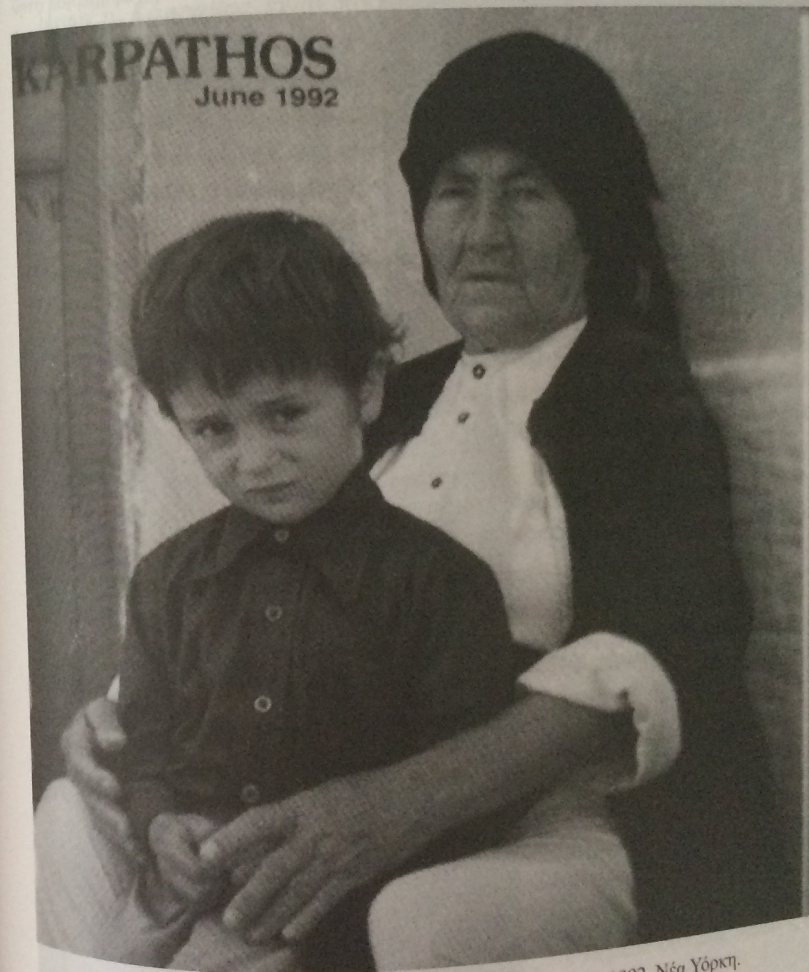
Βιβλιογραφία

Αλεξιάδης, Μηνάς, *Carpathian Heritage*. Federation of Carpathian Societies of America, Inc., New York, 1978. [Καρπαθιακή κληρονομιά. Ομοσπονδία Καρπαθιακών Σωματείων Αμερικής, Νέα Υόρκη]

48. Μαντινάδα σταλμένη από την κυρία Mary George Papayiannis, [το γένος Μιχάλη Παπά Σταυράκη από το Όθος] Τορόντο, Καναδάς, *KARPATHOS*, Vol. XIII No. 29, June 1992, σ. 4.

- 1978]. *Καρπαθιακά Μελέται*, τόμος πρώτος, Αθήναι 1979, σ. 377-380.
- Αλεξιάδης, Μηνάς, *Καρπαθιακή αποδημία και λαϊκός πολιτισμός, Δωδεκανησιακά Χρονικά ΚΔ'*, 2010, σ. 49-78.
- Burgess, Thomas, *Greeks in America; an account of their coming, progress, customs, living, and aspirations. With an historical introduction and the stories of some famous American-Greeks*. Boston, Sherman, French & company, 1913.
- Cultural Heritage of Karpathos*. Exhibition, December 26-27, 1981. Meadowlands stadium club. East Rutherford, New Jersey.
- Karpathian Heritage. Federation of Karpathian Societies of America, Inc.*, New York, 1978.
- Κασσώτης, Μανώλης, *Ιωάννα Αλεξιάδη. Μια Καρπαθιά στα ξένα*, Ρόδος 2004.
- Κασσώτης, Μανώλης, *Οι Καρπάθιοι στα ανθρακωρυχεία της Αμερικής, Δωδεκανησιακά Χρονικά ΚΔ'*, 2010, σ. 79-89.
- Κασσώτης, Μανώλης, *Καρπαθιακή παρουσία στην Αμερική (1872-2012)*, Αθήνα 2012.
- Λογοθέτης, Μιλτιάδης, *Ο Δωδεκανησιακός Τύπος 1848-2008. Συμβολή στη νεότερη και σύγχρονη ιστορία της Δωδεκανήσου*, Τόμοι τρεις, Αθήνα 2010.
- Μαλκίδης, Θεοφάνης, *Οικονομικές και κοινωνικές όψεις της μεταπολεμικής μετανάστευσης από την Κάρπαθο, στο Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης (επιμ.), Κάρπαθος και Λαογραφία, Γ' Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας, Πρακτικά, Αθήνα 2008, σ. 711-726.*
- Μελάς, Κωνσταντίνος, *Λαογραφία και Καρπαθιακός Τύπος, στο Πρακτικά Α' Συνεδρίου Καρπαθιακής Λαογραφίας (Κάρπαθος 26-27 Μαρτίου 1994)*, 1998-2001, σ. 159-183.
- Μερακλής, Μιχάλης, *Λευκώματα Καρπαθίων μεταναστών, στο Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης (επιμ.), Κάρπαθος και Λαογραφία, Β' Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας, (Κάρπαθος 26-29 Σεπτεμβρίου 2001)*, Πρακτικά, Αθήνα 2003, σ. 405-414.
- Potidaion of Karpathos Island. Historical and Cultural Visitation*, Poseidon Benevolent Society of Karpathos, Inc., Volume I and II, New York 1991.
- Papacosma, Victor, *The Greek Press In America, Journal of the Hellenic Diaspora*, Vol. V, No 4, 1979, σ. 45-61.
- Souvenir Album published jointly by the Karpathian - Otheton*

- Educational Society of America "Homer" and the Otheton Association "Episkopi" of S. Rhodesia, Africa*, 1947.
- Tamis, Anastasios M., *Karpathians in the New World Countries of the Diaspora*, στο Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης (επιμ.), *Κάρπαθος και Λαογραφία, Γ' Διεθνές Συνέδριο Καρπαθιακής Λαογραφίας, Πρακτικά*, Αθήνα 2008, σ. 937-949.
- Χιώτης, Μιχαήλ Π., *Οι Απανταχού της γης Σύλλογοι Απεριτών Καρπάθου «Ομόνοια» και το κοινωφελές έργο τους*, τ. Α', Αθήνα 2007.

Περιοδικό KARPATOS, Vol. XIII, No. 29, Ιούλιος 1992, Νέα Υόρκη.

ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΣ Ο ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΧΡΩΝΟΣ

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΚΕΠΑ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝ-ΚΑΡΠΑΘΙΑΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

THE VOICE OF KEPA

OFFICIAL ORGAN OF THE PAN-CARPATHIAN EDUCATIONAL AND PROGRESSIVE ASSOCIATION OF AMERICA

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΗΝ ΞΕΝΗΤΕΙΑ

ΕΥΧΑΙ ΔΙΑ ΤΟ 1956

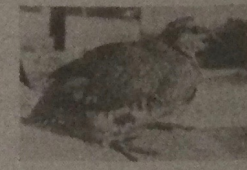
ΚΑΡΠΑΘΙΑΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

PITTSBURGH, PA.

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΚΕΠΑ

Η πρώτη καρπαθιακή εφημερίδα στην Αμερική Η Φωνή της ΚΕΠΑ (The Voice of KEPA).

Κοινό λεύκωμα των συλλόγων
 Οθειτών Αμερικής «Όμηρος» και
 Νοτίου Αφρικής «Επισκοπή», 1947.

Ν' άμουν και τ' ν' άμουν
 έγω 'πεθουρον ν' άμουν,
 εις της Καρπαθου τ' άβουτ
 κέρτικα να μελάβουν.

ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ

ΤΗΣ

ΚΟΙΝΟΦΕΛΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗΣ

ΔΡΑΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟ ΡΩΔΑΙΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΟΘΗΤΩΝ

“ΟΜΗΡΟΣ” ΚΑΙ “ΕΠΙΣΚΟΠΗ”

1947